

Salvador Minuchin 1921 - 2017

Häromdagen nåddes vi av beskedet att professor Salvador Minuchin gått ur tiden, nyss fyllda 96 år. Salvador Minuchin var en sann pionjär och en av de verkliga förgrundsgestalterna inom familjeterapin. Hans inflytande och påverkan över fältets utveckling globalt är svår att överblicka.

Uppvuxen i judisk familj i Argentina

Sal Minuchin växte upp i en ryskjudisk familj i en liten stad i Argentina. I dessa kvarter bodde och levde inte bara hans familj, utan släkten var samlad inom några kvarter. Han beskriver den traditionella och patriarkala strukturen som var självklar i hans värld som barn. Alla tycktes vara som de var, och man hade av naturen olika talanger, temperament och gåvor.

Under åren 1941-1946 utbildade Minuchin sig till barnläkare i Cordoba. Det var en stormig revolutionär tid. Som politisk aktivist deltog han i studentprotesterna mot president Juan Perón och hans officiella lögnen och orättvisorna i samhället. Han satt också fängslad under en kortare tid.

När Minuchin 1948 precis etablerat sig med egen mottagning som barnläkare, reste han till den nybildade staten Israel och tog värvning som arméläkare. 1950 återvände han till USA för att påbörja sin utbildning till psykiatriker, med avsikt att senare återvända till Israel och där arbeta med barnpsykiatrisk problematik. Möten med unga Holocaust-offer under den första perioden i Israel hade fått honom att se det stora behovet av psykiatrisk hjälp.

1951 hade Minuchin gift sig med sin arbetskamrat Pat, som var klinisk psykolog och specialist inom utvecklingspsykologi. Tillsammans emigrerade de till Israel, där han arbetade som chef för några institutioner som arbetade med psykiskt skadade ungdomar. Några år senare (1954) återvände familjen till USA. Minuchin hade då blivit pappa och beskrev alltid det som ett oerhört viktigt steg i sin personliga utveckling. Minuchin genomgick då träning för att bli psykoanalytisk terapeut.

Arbete med unga kriminella

I slutet av 50-talet arbetade Minuchin på Wiltwyck school for boys, som var en institution för unga kriminella pojkar. De vistades där för ”korrektion” under ett till två års tid, för att sedan skrivas ut till den hemmiljö de kom ifrån. Det var i behandlingsarbetet på Wiltwyck school som Minuchin, parallellt med sitt arbete som psykoanalytisk terapeut, började utveckla sitt

tankesätt och se ungdomarna i sina sociala sammanhang. Arbetslaget började identifiera och formulera underliggande sociala strukturer som dessa ungdomar var en del i, påverkade och påverkades av. Han utvecklade en mer aktivt utmanande terapeutroll som tycktes passa denna målgrupp bättre, och i en ofta ordfattig miljö kom man att utveckla ett konkret metaforiskt terapeutiskt språk med dessa ungdomar och deras familjer. Psykologisk distans kunde exempelvis göras synlig i terapirummet genom att familjemedlemmarna ombads flytta sig på sina stolar i förhållande till varandra under det terapeutiska samtalet för att påvisa hur det emotionellt stödjande klimatet såg ut och skulle kunna utvecklas runt dessa ungdomar. Man utvecklade redan här teamarbete med envägsspegel.

Den strukturella familjeterapin utvecklas i Philadelphia

1965 kom Sal Minuchin som professor och chef till Philadelphia Child Guidance Clinic (PCGC), där han verkade till de första åren på 80-talet (de senare åren som ansvarig för utbildning- och forskningsdelen på kliniken). Han utvecklade hela kliniken från en traditionell barnpsykiatrisk institution till en familjepsykiatrisk institution och var under alla år en högst kontroversiell person i många kretsar. Den metod, som han utvecklat för en speciell målgrupp på Wiltwyck, breddades nu till en större målgrupp inom barnpsykiatri och barnmedicin. Flera spännande forskningsprojekt relevanta för familjeterapins utveckling, inte minst inom psykosomatik, initierades under denna tid.

Här kom nu den strukturella familjeterapin att beskrivas i ett flertal böcker, som Minuchin skrev tillsammans med medarbetare som Bernice Rosman, Lester Baker och Charles Fishman. Minuchin använde begreppet *struktur* för att beskriva det underliggande ”nät” som individen i familjen var en del av och innästlad i. Individen var både en egen enhet och en del av ett större sammanhang. Arbetsmetoden beskrevs kortfattat så att denna struktur, som var det centrala perspektivet att få syn på för familjeterapeuten, alltid hade utvecklingspotential att bli mer flexibel och därmed ge större utrymme för var och en att utvecklas i. På så sätt kunde också var och en i familjen ge utrymme för de andra att utvecklas. Att tillsammans med familjen utveckla ett språk för ”länken” mellan en för trång familjestruktur och de olika typer av lidande som uttrycktes i barnpsykiatriska symptom var en central ingrediens i det familjeterapeutiska arbetet.

Minuchin såg familjeterapi som en hjälp till en naturlig och spontan utvecklingsprocess i ett familjeliv som bromsats in eller stannat upp. Familjeterapin skulle fungera som en knuff tillbaka i utvecklingsspåret igen. Tiden att observera var alltid här och nu avseende hur familjemedlemmar konstruktivt förhöll sig till varandra i aktuella dilemman.

Alla i familjen både påverkar och påverkas. Emellertid var det viktigt att identifiera hinder i både individernas och familjens tidigare livserfarenheter för att potentiära resurser för problemlösning som i den nuvarande familjestrukturen inte var tillgängliga för familjen.

Individens psykologiska utveckling och familjens motsvarande utvecklingscykel över tid, gick hand i hand i Minuchins tänkande och arbetsmetoder.

Minuchin utvecklade också sin teori kring det han kallade för ”Family Script” eller familjens myter om sig själv/a/. Han använde sig av begreppet *verklighetskonstruktioner*, som var den mentala representationen av den struktur som han letade efter och försökte fånga. Hans terapeutiska metodik kom därför sedermera att kompletteras med att identifiera och utmana dessa mentala föreställningar om samband och sammanhang mellan familjemedlemmarna som man spontant fungerade i. Ingångarna var alltså flerfaldiga till utveckling av en mer flexibel familjestruktur för den strukturelle familjeterapeuten: via beteende, via tanke eller via känsla.

Nytänkande långt upp i åren

På senare år upplevde Minuchin att begreppet struktur alltför starkt implicerade något statiskt. I stället sökte han ett ord för en utvecklande rörelse. Men hans metod var vid det laget redan etablerad som strukturell familjeterapi.

Minuchin mötte kritik för sin traditionella patriarkala syn på familjen, inte minst från feministiskt håll. Detta blev inte minst tydligt, när man diskuterade våld i nära relationer och var ansvar och skulden skulle läggas för detta mellan förövare och offer i olika maktposition. Han deltog också aktivt till försvar för det systemiska perspektivet, när den narrativa familjeterapin tenderade att med hans ord utvecklas till en asystemisk ”jag-psykologi”. Minuchins terapeutroll, som delvis psykopedagogisk, delvis terapeutisk, blev under 80-talet också kritiserad av både konstruktivister och mer radikala konstruktionister för att vara instruktiv och naiv. På senare tid har emellertid hans perspektiv fått en renässans, då det evidensbaserade perspektivet alltmer utvecklats.

Efter sin tid vid PCGC kom Minuchin, med utgångspunkt från Minuchin Center i New York, att långt upp i åren fortsätta sitt arbete på olika fronter. Förutom att han aktivt deltog i internationella kongresser arbetade han med att utveckla sociala institutioner för barn i NY.

Den strukturella familjeterapin har under lång tid funnits med som en viktig grund för utvecklandet av senare tiders aktuella evidensbaserade familjeterapeutiska metoder. Mycket av tänkandet i funktionell familjeterapi (FFT), Brief Strategic Family Therapy

(BSFT), Treatment Foster care Oregon (TFCO) t.ex. går delvis tillbaka på strukturell familjeterapi. Väl att märka är att anknytningsbaserad familjeterapi (ABFT) är utvecklad vid PCGC och är i grunden en vidareutveckling av en strukturell metodik som kallas *iscensättande* (enactment), med tillägg av kompletterande kunskaper i anknytningsteori.

Förebild som familjeterapeut

Själv hade jag, som ung psykolog från Olof Palmes Sverige, glädjen att få ingå i en internationell grupp av familjeterapeuter som deltog i intensiv träning 1979-1980 vid PCGC. Jag kom då att lära känna Sal Minuchin personligen som en varm och omtänksam, men också krävande, äldre lärare, handledare och kollega. För mig blev han en förebild som familjeterapeut.

En kommentar från honom i den videobaserade handledningen har fastnat och återkommit under åren. Det var när jag tidigt i utbildningsprocessen ambivalent närmade mig två socialt belastade föräldrar och försökte att mobilisera deras ansvar för sitt barn. Vårt samtal gled nästan direkt över i samtal om samhällets kompenserande resurser, enligt mina tidigare erfarenheter av hur vi på BUP i Mora brukade mobilisera i en sådan situation. Minuchin säger då ”Johan, you have to be careful! You are a political person!” Frågan hur terapi och politisk kamp relaterar har därefter alltid funnits med mig som en viktig fråga.

Lite längre in i utbildningsprocessen arbetade jag med en 11-årig pojke i en familj med traditionella könsroller. Mamma och pojken hade ett nära och känslomässigt laddat förhållande med mycket konflikter, där pojken ofta med hot om våld fick som han ville gentemot sin mamma. Pappa var borta på arbete och fanns bara perifert i familjen. Han tyckte sig inte ha så mycket med problemet att göra. Istället för att föräldrarna skulle argumentera sinsemellan om vilken föräldrast strategi som var den som borde råda, försökte jag hjälpa dem att gå samman som ett team och ge pojken entydigare signaler kring vad som skulle gälla. När Minuchin stannade videobandspelaren (han skötte alltid knapparna på maskinen), stöttade han mig i mina försök att ändra på föräldrarnas tankekonstruktion kring vägen framåt, men sa: ”Johan, You need to come up with a tougher construction!” Vid nästa sittning med familjen hade jag funderat över vad jag skulle säga. Någonstans i samtalet sa jag till pappan att han kanske skulle reflektera över hur den rådande ordningen i familjen kunde skapa en falsk föreställning hos pojken, att det var pojken och inte pappan som var gift med mamman. Minuchin tyckte säkert att interventionen var oslipad, men han såg mina framsteg i systemiskt tänkande, gladdes åt dem och använde sedan detta exempel på en allmän utvecklingsdag för oss elever.

Allt sedan 1980 har vi hållit kontakt och träffats ett flertal gånger, både i Sverige och på kongresser utomlands. Han har varje gång nyfiket och stödjande förhört sig om min egen utveckling som terapeut, och hur familjeterapin utvecklas i Sverige.

Minuchin var vid ett flertal tillfällen alltsedan slutet av 60-talet inbjuden som gästföreläsare till Sverige. När han vid 87 års ålder sista gången besökte Sverige, arbetade han med stor vitalitet under en hel vecka.

En förgrundsgestalt för familjeterapin har efter väl förrättat värv lämnat oss. Det är med stor tacksamhet som vi efter bästa förmåga försöker bära vidare och utveckla den kunskap han förmedlade.

Bromma 2017-11-06

Johan Sundelin